

Bokanmeldelse

Tor Arne Schjander Berntsen, Gjert Lage Dyndal, Sigrid Redse Johansen: *Når dronene våkner. Autonome våpensystemer og robotisering av krig*. Cappelen Damm, Oslo 2016. ISBN 978-8-20-249579-4. 392 sider.

Fjernstyrte eller mer eller mindre uavhengige – autonome – overvåkings-, rekognoserings- og våpenplattformer griper stadig mer om seg som hendige verktøy i militærmaktens verktøykasse. De kommer i en lang rekke forskjellige størrelser og former og benyttes for et stadig bredere spektrum av oppgaver.

På norsk betegnes de vanligvis som droner. Det dreier seg for det første om overvåkings- og rekognoseringsplattformer i spennet fra Northrop Grummans *Global Hawk*, sju tonn tung, 14 meter lang med et vingespenn på 40 meter, en rekkevidde på 2 300 mil og som kan holde seg i lufta i nærmere halvannet døgn; til den norske hærens lille *Black Hornet Nano* fra Prox Dynamics, «soldatens flygende kikkert», som veier 17,5 gram har en rekkevidde på rundt to kilometer fra bakkestasjonen og kan holde seg i lufta i rundt 25 minutter.

For det annet dreier det seg om våpenplattformer som den amerikanske dronen MQ-1 *Predator*, opprinnelig en ren rekognoseringsdrone, og etterfølgeren MQ-9 *Reaper*, en 1700 kilo tung drone, 11 meter lang med et vingespenn på 20 meter og en rekkevidde på rundt 200 mil som kan holde seg i lufta i opptil 14 timer og bære og levere opp til fire AGM-114 *Hellfire* missiler og to laserstyrte bomber. Både *Global Hawk*, *Predator* og *Reaper* finnes i sjøbaserte versjoner.

Det dreier seg også om automatiserte, tilnærmet autonome, våpen, først og fremst bakke- eller sjøbaserte luftforsvarssystemer, men også langtrekkende presisjonsvåpen, kryssermissiler og torpedoer som i terminalfasen selv identifiserer og styrer seg inn på målet.

Droner er ikke noe nytt. Selv ble jeg for første gang introdusert for dronen som rekognoseringsplattform under et besøk til Israel i 1987 da vi fikk demonstrert Tadirans rekognoseringsdrone, *Mastiff*, som israelerne hadde utviklet basert på erfaringene fra Yom Kippur krigen. Fra en posisjon utenfor Nahariya kunne vi betrakte sjefen for Norbatt i UNIFIL, oberst II Wegger Strømmen, spsere nedover hovedgaten i Ebel es-Saqi der bataljonens hovedkvarter lå, uten at han ante at han var under observasjon. Men det er først de siste tjue åra at dronene virkelig har gjort sitt inntog. I SHAPE hadde vi *Predator* droner i sving over Bosnia, fra 1996 og utover, og jeg kunne følge begivenhetene på bakken fra

pulten min i JOCen. Et raskt søk på internett antyder at over 60 land nå har droner i sine oppsetninger.

Heller ikke automatiserte, semiautonome, våpen er noe nytt. Første gang et krigsfartøy ble senket av et kryssermissil var i oktober 1967, da den israelske jageren *Eilath* ble senket av et sovjetiskprodusert radar- og infrarødt målsøkende missil, *Styx*, avfyrt fra en egyptisk Komar-klasse missilbåt fra en posisjon utenfor Sinai-halvøya, nærmere 80 km. unna. Siden da har den rivende utviklingen innen datateknologi med stadig større regnekraft og stadig mer miniatyrisering ført til utvikling av semiautonome kryssermissiler, både mot sjømål og landmål, med rekkevidder opptil 2.500 kilometer og evne til på egen hånd å identifisere og styre seg inn på målet i terminalfasen. Tilsvarende er det utviklet trådstyrte og målsøkende ubåttorpedoer med rekkevidder på i størrelsesorden 50 kilometer og en fart på opptil 50 knop, som selv overtar kommandoen når den får kontakt med målet.

Det reiser seg nå i stadig større grad spørsmål om hva disse dronene og semiautonome våpensystemene gjør med vår måte å tenke krig på. Det er kanskje spesielt amerikanernes utstrakte bruk av droner med våpen i krigen mot terror, som middel til, uten lov og dom, å likvidere ledere og andre sentrale personer i terrorgrupper i blant annet Afghanistan, Pakistan, og Jemen, som har bidratt til å sette slike problemstillinger på dagsordenen. Hvordan forholder droner og semiautonome våpen seg til folkeretten? Kan videreutviklingen av dem føre til at menneskene mister kontrollen over våpnene? Vil dette at droner og autonome våpen ikke utsetter egne soldater for fare når de brukes, gjøre at terskelen for å gå til krig blir lavere? Hva blir i så fall konsekvensen for stabiliteten og konfliktnivået stater imellom? Dersom det overlates til våpensystemene selv å ta beslutning om et mål skal angripes eller ikke, basert på et sett med algoritmer de er programmert med, hvem har da ansvaret for skaden de forvolder, dersom det viser seg at det er uskyldig tredjepart som er rammet?

I boka «Når dronene våkner – autonome våpensystemer og robotisering av krig», som kom på Cappelen Damm akademisk forlag tidligere i år, lar redaktørene: oberstløytnant og feltprest Tor Arne S. Berntsen; oberst i Luftforsvaret Gert Lage Dyndal; og jurist ved Forsvarets stabsskole Sigrid Redse Johansen seksten forskjellige forfattere, i tillegg til seg selv, ta opp disse og flere andre juridiske, etiske og politiske perspektiver på innføring av droner og autonome eller semi-autonome våpen i Forsvaret. Tittelen «Når dronene våkner» henspiller på muligheten, eller frykten, for at maskinen en dag skal tre inn i menneskets sted og selv vurdere når den blir til en drapsmaskin, som redaktørene formulerer det i bokas innledende kapittel.

Boka er inndelt i fire deler. Del én er viet teknologi og militærteori. Vi får en vurdering av hvordan den teknologiske utviklingen de siste årene har påvirket krigføringen og blir introdusert for ulike framtidige militære konsepter for bruk av autonome våpensystemer.

Del to er bokas juridiske del. Forfatterne tar utgangspunkt i at autonome systemer verken er definert eller forbudt i folkeretten og problematiserer forholdet mellom «gamle regler og ny teknologi».

Del tre fokuserer på de etiske problemstillingene rundt bruk av autonome droner og våpensystemer. Sekretæren for etisk råd for forsvarssektoren, filosofen Andreas Brekke Carlson, hvor han påpeker at bruk av autonome våpnene følger prinsippene i krigens folkerett like effektivt som mennesker, bør de brukes fordi man dermed unngår å utsette egne soldater for unødig fare.

I del IV drøfter forfatterne politiske perspektiver på bruk av autonome våpensystemer. Et hovedspørsmål er hvorvidt utviklingen av slike våpen vil føre til at terskelen for bruk av militær makt blir lavere.

I bokas forord påpeker de tre redaktørene at den teknologiske utviklingen som har ført til frambringelsen av droner og semiautonome våpen vil fortsette, for å møte kundens behov. Og kunden, det er først og fremst stater. Krigshistorien viser at når behovet oppstår, vil teknologiske nyvinninger utvikles raskt og i stort omfang. Nettopp derfor er behovet for å diskutere hvordan utviklingen av droner, semi-autonome og autonome plattformer og våpen vil påvirke hvordan framtidige kriger vil bli utkjempet, hvilke rettslige og etiske problemstillinger de vil reise, og hvordan det i sin tur vil anfekte menneskenes livsbetingelser her på jorda.

Denne boka er en glimrende ansats til en slik debatt. Anbefales!

Jacob Børresen